

Základy daňové teorie

CVIČEBNICE

JAN ŠIROKÝ
MICHAL KRAJŇÁK

Wolters Kluwer

ZÁKLADY DAŇOVÉ TEORIE
CVIČEBNICE

JAN ŠIROKÝ
MICHAL KRAJŇÁK

Základy daňové teorie

CVIČEBNICE

Shrnutí

Klíčová slova

Schémata

Řešené příklady a testové otázky

Problémy k diskuzi

Doporučená literatura

Wolters Kluwer

Vzor citace:

ŠIROKÝ, J., KRAJŇÁK, M. *Základy daňové teorie. Cvičebnice*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 116 s.

Recenzovali:

prof. Ing. Květa Kubátová, CSc.

doc. Ing. Zdeněk Sadovský, CSc.

© prof. Ing. Jan Široký, CSc., Ing. Michal Krajňák, Ph.D., 2015

ISBN 978-80-7478-927-4 (brož.)

ISBN 978-80-7478-928-1 (pdf)

O autorech

Prof. Ing. **Jan Široký**, CSc., (*1964) vystudoval Ekonomickou fakultu VŠB-TU v Ostravě. Daňovou teorií i praxí, především incidencí daní a její aplikací, se zabývá již od studentských let. Výsledky svého výzkumu publikuje v odborném ekonomickém tisku včetně impaktovaných vědeckých časopisů i v popularizujících člancích a prezentuje na tuzemských i mezinárodních konferencích a seminářích. Je autorem úspěšných knižních titulů („*Daně v Evropské unii*“, „*Daňové teorie*“, „*Tvoříme a publikujeme odborné texty*“, „*Základy daňové teorie s praktickými příklady*“) a řešitelem výzkumných prací včetně GAČR. Je uváděn ve Web of Science (69 záznamů, H index = 4).

Jan Široký je členem International Institute of Public Finance a členem České společnosti ekonomické. V letech 2002–2006 pracoval na Magistrátu města Ostravy jako finanční analytik, v roce 2007 byl jmenován prezidentem republiky profesorem v oboru finance. V současnosti vyučuje na EkF VŠB-TU v Ostravě, kde mj. přednáší kurz „Daňové teorie“. Je také členem vědecké rady fakulty a figuruje v redakčních radách odborných časopisů. Od roku 2014 je členem pracovní skupiny ministra financí pro otázky zdanění příjmů fyzických osob.

Ing. **Michal Krajňák**, Ph.D., (*1985) vystudoval Ekonomickou fakultu VŠB-TU v Ostravě. Publikační a výzkumnou činnost směřuje do oblasti přímých i nepřímých daní (spoluřešitel dvou výzkumných projektů zabývajících se aplikací snížené sazby DPH u služeb s vysokým podílem lidské práce), tak i do oblasti účetnictví (ve vazbě na IFRS).

Michal Krajňák je členem České společnosti ekonomické a sdružení IFA – International Fiscal Association. Na katedře účetnictví EkF VŠB-TU Ostrava vyučuje kromě kurzu „Daňové teorie“ i předměty zabývající se účetní problematikou.

Kontakt na autory:

jmeno.prijmeni@vsb.cz

Obsah

<i>O autorech</i>	5
<i>Předmluva</i>	11
1 Základní daňové pojmy, vývoj daní a jejich třídění	13
A ZÁKLADNÍ DAŇOVÉ POJMY	13
1A.1 Shrnutí	13
1A.2 Klíčová slova	14
1A.3 Schéma problematiky	14
1A.4 Příklady	15
1A.5 Testové otázky	15
1A.6 Problémy k diskuzi	18
1A.7 Doporučená literatura ke kapitole 1A	18
B VÝVOJ DANÍ	19
1B.1 Shrnutí	19
1B.2 Klíčová slova	20
1B.3 Schéma problematiky	21
1B.4 Příklady	22
1B.5 Testové otázky	22
1B.6 Problémy k diskuzi	25
1B.7 Doporučená literatura ke kapitole 1B	25
C TŘÍDĚNÍ DANÍ	26
1C.1 Shrnutí	26
1C.2 Klíčová slova	27
1C.3 Schéma problematiky	27
1C.4 Příklady	28
1C.5 Testové otázky	28
1C.6 Problémy k diskuzi	31
1C.7 Doporučená literatura ke kapitole 1C	31
2 Daňové principy	33
2.1 Shrnutí	33
2.2 Klíčová slova	34
2.3 Schéma problematiky	34
2.4 Příklady	34
2.5 Testové otázky	35
2.6 Problémy k diskuzi	38
2.7 Doporučená literatura ke kapitole 2	38

3 Daňová indidence	39
3.1 Shrnutí	39
3.2 Klíčová slova	40
3.3 Schéma problematiky	40
3.4 Příklady	40
3.5 Testové otázky	41
3.6 Problémy k diskuzi	49
3.7 Doporučená literatura ke kapitole 3	50
4 Teorie důchodových (přímých) daní	51
A OSOBNÍ DŮCHODOVÁ DAŇ	51
4A.1 Shrnutí	51
4A.2 Klíčová slova	52
4A.3 Schéma problematiky	52
4A.4 Příklady	53
4A.5 Testové otázky	53
4A.6 Problémy k diskuzi	62
4A.7 Doporučená literatura ke kapitole 4A	62
B DAŇ KORPORACÍ	63
4B.1 Shrnutí	63
4B.2 Klíčová slova	63
4B.3 Schéma problematiky	64
4B.4 Příklady	64
4B.5 Testové otázky	64
4B.6 Problémy k diskuzi	68
4B.7 Doporučená literatura ke kapitole 4B	68
C ODVODY SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ	69
4C.1 Shrnutí	69
4C.2 Klíčová slova	70
4C.3 Schéma problematiky	70
4C.4 Příklady	71
4C.5 Testové otázky	71
4C.6 Problémy k diskuzi	72
4C.7 Doporučená literatura ke kapitole 4C	72
D MAJETKOVÉ DANĚ	73
4D.1 Shrnutí	73
4D.2 Klíčová slova	74
4D.3 Schéma problematiky	74
4D.4 Příklady	75
4D.5 Testové otázky	75
4D.6 Problémy k diskuzi	77
4D.7 Doporučená literatura ke kapitole 4D	77

5	Teorie spotřebních (nepřímých) daní	78
5.1	Shrnutí	78
5.2	Klíčová slova	79
5.3	Schéma problematiky	79
5.4	Příklady	80
5.5	Testové otázky	80
5.6	Problémy k diskuzi	87
5.7	Doporučená literatura ke kapitole 5	87
6	Teorie daní v mezinárodních souvislostech	88
6.1	Shrnutí	88
6.2	Klíčová slova	89
6.3	Schéma problematiky	89
6.4	Příklady	90
6.5	Testové otázky	90
6.6	Problémy k diskuzi	93
6.7	Doporučená literatura ke kapitole 6	93
7	Řešení příkladů a správné odpovědi na test. otázky	95
	<i>Příloha: Ukázka zkušebního testu včetně doporučeného hodnocení</i>	111
	<i>Resumé</i>	114
	<i>Summary</i>	115

Předmluva

Vážený uživateli této publikace, daně, jejich výše a (asi bohužel) časté změny jejich legislativních předpisů jsou oblastí, která se dotýká každé osoby bez rozdílu. Vždyť i ten, který „viditelně“ neodvádí žádné daně příslušnému finančnímu úřadu, je ve skutečnosti každodenním poplatníkem daně. K získání tohoto statusu stačí otočit kohoutkem vody, zajít do obchodu pro pečivo, rozsvítit žárovku či si zakoupit tento text.

Pokud jsou předpoklady autorů správné, podnětem k tomu, že právě čtete tyto řádky, je skutečnost, že jste se v minulých týdnech či měsících zabývali daňovou teorií, ať už profesně, nebo také „jen“ z toho důvodu, že daně provázejí lidstvo prakticky od vzniku organizovaných států.

O daních tedy pravděpodobně chcete znát o trochu více než jen daňové zákony či jejich komentáře, ale také jejich historii, daňové principy či teorii jednotlivých druhů daní a dalších odvodů daňového charakteru. Daňová teorie také uvádí na pravou míru různá, mnohdy nepřesná tvrzení politiků; za ilustrační příklad nechť je uveden pojem „rovná daň“, která samozřejmě v České republice nikdy neexistovala!

Tato cvičebnice by měla posloužit jednak k základnímu zopakování jednotlivých částí daňové teorie pomocí krátkého shrnutí, jednak formou řešených příkladů a testových otázek procvičit a zkontrolovat jejich správné pochopení.

Struktura kapitol koresponduje s knihou *„Základy daňové teorie s praktickými příklady“*, která byla vydána nakladatelstvím Wolters Kluwer, nicméně – jelikož standardní daňová teorie má vcelku jasný systém – je určitě použitelná pro všechny, kteří četli jakoukoliv kvalitní publikaci o daňové teorii.

Každá část této cvičebnice začíná sumarizací dané problematiky, klíčovými slovy a také zcela originálními schématy, která by měla napomoci k zapamatování základních vazeb mezi ústředními pojmy a termíny popisované oblasti daňové teorie. Jak už vyplývá z názvu publikace, největší prostor je věnován příkladům a testovým otázkám k příslušné kapitole. Za zajímavé – jelikož daňová teorie mnohdy nedává na některé otázky jednoznačné odpovědi – pokládají autoři i uvedení „problémů k diskuzi“, nad kterými by se mohl čtenář zamyslet a utvořit si na ně vlastní pohled a názor. Přínosem ke komfortu uživatele této publikace snad bude i seznam doporučené literatury, který je členěn na česky či slovensky psané (či do těchto jazyků přeložené) knihy a časopisecké články, které vyšly v odborných časopisech v České republice a na Slovensku v posledních 10 letech a jsou tedy poměrně snadno dohledatelné.

I když text pojednává o daňové teorii, tam, kde to bylo jen trochu možné, vycházejí příklady z českých či evropských realit.

Obsahem poslední kapitoly jsou řešení (včetně postupu) příkladů a správné odpovědi na testové otázky.

Jan Šíroký & Michal Krajňák
Ostrava, říjen 2015

Základní daňové pojmy, vývoj daní a jejich třídění

A. ZÁKLADNÍ DAŇOVÉ POJMY

1A.1 Shrnutí

Existence daní jako povinného, zákonem stanoveného odvodu je opodstatněná nutností státní autority v ekonomice a jejím zajišťováním potřeb školství, zdravotnictví, obrany a sociálních potřeb. Daň slouží k naplňování příjmové stránky veřejných rozpočtů. Daň se nejčastěji vymezuje jako „... **povinná, zákonem předem stanovená částka, kterou se na nenávratném principu odnímá část nominálního důchodu ekonomickému subjektu**“. Daňemi se odnímají příjmy soukromému sektoru, aby se jejich výnosy mohly stát příjmem veřejných rozpočtů. Daň je právními normami stanovené a vymezené **právo státu na určité plnění osobou** – plátcem daně, přičemž toto právo na plnění vůči konkrétní osobě uplatňuje pověřený státní orgán. Daň může být také vymezena jako **platební povinnost**, kterou stát stanoví zákonem na úhradu veřejných potřeb prostřednictvím veřejných rozpočtů.

Daň přispívají k realizaci rozpočtové, případně fiskální politiky vlády. Daňové nástroje jsou klasifikovány na vestavěné stabilizátory a diskreční opatření. **Funkce daní** jsou alokační, redistribuční a stabilizační.

Daňovou politiku lze charakterizovat jako praktické využívání daňových nástrojů k ovlivňování ekonomických a sociálních procesů ve společnosti. Daň patří do skupiny nepřímých nástrojů hospodářské politiky, jsou prostředkem přerozdělování nově vytvořeného produktu.

Stanovení velikosti veřejného sektoru je citlivou záležitostí. Nejznámějším ukazatelem daňového zatížení obyvatel je **ukazatel daňové kvóty**. Ten je stanoven jako poměr celkových příjmů veřejných rozpočtů plynoucích ze všech daní včetně odvodů daňového charakteru k hrubému domácímu produktu (HDP) v běžných cenách. Kromě tohoto souhrnného ukazatele existují **dílčí daňové kvóty**, které ukazují na **daňový mix** v příslušné zemi (poměr přímých a nepřímých daní). Tyto dílčí daňové kvóty vycházejí z klasifikace daní dle metodiky OECD, kterou ukazuje tabulka na třetí straně obálky knihy.

Zatímco daňová kvóta, resp. dílčí daňové kvóty vyjadřují především makroekonomické hledisko, k účelu analýzy daňových dopadů na jednotlivé segmenty tržního mechanismu jsou používány **implicitní daňové sazby**, které nevztahují daňové inkaso k HDP jako základu, ale ke komoditám a činnostem, kterých se příslušné daně dotýkají. V podstatě se tedy jedná o analýzu dopadu daní na ekonomické aktivity dle jejich funkce, tj. spotřebu, práci a kapitál.

Jako popularizační ukazatel daňového zatížení je možné rovněž zmínit tzv. *den ekonomické (daňové) svobody*, kterým se rozumí datum v roce, kdy obrazně přestávají obyvatelé pracovat na stát (v případě 100% zdanění) a začínají pracovat pro sebe (v případě nulového zdanění).

1A.2 Klíčová slova

Daň, definice daně, úloha daní, daňová politika, daňové zatížení, daňová kvóta, implicitní daňová sazba.

1A.3 Schéma problematiky

